

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ ДОШКІЛЬНОЇ ТА
ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ**

**МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ ВІРШІВ ТА КАЗОК У
ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ З
ВИКОРИСТАННЯМ ЗАСОБІВ МНЕМОТЕХНІКИ**

Кваліфікаційна робота (проєкт)

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Виконала: студентка 212 М групи
Спеціальність: 012 Дошкільна освіта

Єлизавета КУЛІКОВА

Керівник: канд. пед. наук., доц.

Анісімова О.Е.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Розвиток пам'яті дітей дошкільного віку як психолого-педагогічна проблема.....	7
1.1. Початковий етап розвитку пам'яті у дитинстві.....	7
1.2. Психолого-педагогічний аналіз досліджень із розвитку пам'яті старших дошкільників.....	11
1.3. Мнемотехніка, як спосіб розвинути пам'ять та асоціативне мислення	14
РОЗДІЛ 2. Дослідження методик вивчення віршів та казок за допомогою засобів мнемотехніки.....	17
2.1. Визначення рівня розвитку пам'яті у старших дошкільників.....	17
2.2. Педагогічні умови розвитку пам'яті у процесі вивчення віршів та казок з використанням засобів мнемотехніки	25
2.3. Аналіз результатів проведеної роботи.....	34
ВИСНОВКИ.....	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	47
ДОДАТКИ.....	52
Додаток А. Картки для діагностики зорової пам'яті	52
Додаток Б. Карта для діагностики рівня розвитку образної пам'яті.....	53
Додаток В. Мнемотаблиці.....	55

ВСТУП

Дошкільний вік є ключовим етапом у формуванні особистості та її психічного розвитку. У цей період інтенсивно закладаються основи емоційно-вольової сфери, моральних уявлень та самосвідомості, а також формується широкий спектр когнітивних процесів. Розвиток дитини в дошкільному дитинстві є фундаментом для її майбутніх здібностей та життєвого успіху.

У сучасному світі, що динамічно змінюється, розвиток когнітивних процесів у дошкільників стикається з низкою викликів. Асоціативне мислення та швидкість запам'ятовування інформації можуть знижуватися через надмірне використання гаджетів. Постійний потік швидкозмінних зображень у мультфільмах та відеоіграх формує звичку до швидкої зміни картинки, що перешкоджає глибокому осмисленню інформації та знижує концентрацію уваги.

Окрім впливу технологій, слід враховувати психологічний стан дітей, особливо в умовах воєнного стану. Стресове середовище, порушення режиму сну та психологічні травми, що переживають діти, негативно впливають на їхню нервову систему. Це призводить до перевантаження, гальмує розвиток когнітивних навичок, знижує здатність до концентрації уваги та запам'ятовування.

Ці фактори створюють потребу в ефективних педагогічних методиках, спрямованих на підтримку та розвиток когнітивних функцій дітей, допомагаючи їм адаптуватися до сучасних викликів.

Для забезпечення оптимальних умов інтелектуального збагачення дитини заклади дошкільної освіти застосовують сучасні підходи та інноваційні методи. Однією з таких ефективних стратегій розумового виховання є мнемотехніка. Ця система методів і прийомів дозволяє ефективно запам'ятовувати, зберігати та відтворювати

інформацію, значно поліпшуючи когнітивні можливості дітей.

Значний внесок у вивчення пам'яті дошкільників зробив Зінченко П., який досліджував процеси запам'ятовування в різних видах дитячої діяльності. Його роботи дозволили зрозуміти, як пам'ять формується та функціонує в умовах ігрової, навчальної та повсякденної діяльності.

Дослідження Істоміної З. та Смирнової А. були присвячені вивченню специфіки запам'ятовування у дошкільному віці. Їхні роботи дали змогу проаналізувати, як розвиток пам'яті взаємопов'язаний з особистісним зростанням та взаємодією дитини з навколишнім середовищем. Ці дослідження є важливим підґрунтям для розробки ефективних методик, спрямованих на стимуляцію когнітивних процесів у дошкільників.

Дослідженнями використання мнемотехніки у роботі з дошкільниками займалися українські науковці, зокрема, у контексті розвитку мовлення та пам'яті. Серед сучасних вітчизняних вчених, які вивчали це питання, у науковій літературі згадуються Богуш А., Гавриш Н., Козачук С., Піроженко Т. та Чепурний Г.

Їхні роботи зосереджені на тому, як мнемотехніка допомагає дітям засвоювати та відтворювати інформацію, зокрема, під час вивчення віршів, складання розповідей та переказування текстів. Ці дослідження підкреслюють ефективність використання мнемосхем і мнемотаблиць для розвитку зв'язного мовлення та пам'яті.

Окреслена проблематика має високу актуальність та педагогічну значущість, що стало підставою вибору теми магістерського дослідження: ***«Методика вивчення віршів та казок у закладі дошкільної освіти з використанням засобів мнемотехніки»***.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.
Дослідження виконувалося в межах науково-дослідної теми кафедри

педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти Херсонського державного університету «Психолого-педагогічна підготовка фахівців дошкільної та початкової освіти у умовах кризових викликів суспільства».

Мета дослідження: визначити та обґрунтувати педагогічні умови розвитку пам'яті у дітей дошкільного віку, впровадити методики вивчення віршів та казок засобами мнемотехніки та дослідити їх ефективність.

Відповідно до поставленої мети було окреслено такі **завдання**:

1. Провести психолого-педагогічний аналіз досліджень із питання розвитку пам'яті старших дошкільників.
2. Представити методи вивчення віршів та казок засобами мнемотехніки, як спосіб розвитку пам'яті та асоціативного мислення дітей 5-6 років.
3. Здійснити діагностику розвитку пам'яті дітей старшого дошкільного віку.
4. Представити педагогічні умови для вивчення віршів та казок засобами мнемотехніки.

Об'єкт дослідження: освітній процес закладу дошкільної освіти

Предмет дослідження: педагогічні умови вивчення віршів та казок у закладі дошкільної освіти засобами мнемотехніки.

Для досягнення поставлених завдань і забезпечення достовірності результатів дослідження був використаний комплекс теоретичних та емпіричних методів: вивчення публікацій, програмних та нормативних документів з актуальних проблем дошкільної освіти дозволило сформулювати теоретичну базу дослідження, визначити ключові поняття та підходи. Спостереження за організацією освітнього процесу в закладі дошкільної освіти дало змогу зібрати фактичний матеріал про методики, що використовуються, та їх вплив

на дітей.

Після збору даних, їх було оброблено за допомогою методів кількісного та якісного аналізу. Це дозволило оцінити зміни в когнітивних навичках дітей, виявити тенденції та сформулювати обґрунтовані висновки.

Наукова новизна дослідження: представлено педагогічні умови розвитку пам'яті дітей дошкільного віку засобами мнемотехніки; розроблено форми роботи із вихованцями закладу дошкільної освіти та педагогами.

Практична значущість магістерського дослідження полягає в створенні науково обґрунтованих і апробованих інструментів, що можуть бути безпосередньо використані в освітній практиці.

Апробація результатів дослідження. Апробацію одержаних результатів здійснено шляхом їх оприлюднення на засіданнях кафедри педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти Херсонського державного університету та в публікації «Розвиток пам'яті дітей дошкільного віку засобами мнемотехніки», представленої у матеріалах Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю) «Актуальні проблеми дошкільної, початкової та спеціальної освіти в умовах кризових викликів суспільства»(14-15 травня 2025 року).

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ I

Розвиток пам'яті дітей дошкільного віку як психолого-педагогічна проблема

1.1 Початковий розвиток пам'яті у дитинстві

Пам'ять – це збереження та відтворення досвіду індивіда [8].

Людський мозок влаштований так, що жодна діяльність не можлива без процесу запам'ятовування. Кожен наступний крок в житті людини усвідомлений та зумовлений її минулими діями. Без цього людина буде просто існувати не розуміючи, що відбувається навколо, і що буде далі. Біологічні форми пам'яті вроджені у процес психіки людини, що формує здатність запам'ятовувати та відтворювати отриману інформацію. Пам'ять зливається з іншими відчуттями людини, такими як, сприйняття та емоції. Тому, зміст дитячої пам'яті є відтворенням її буднів. А саме, життя яке створює для неї дорослий. Тому, для дітей необхідний розпорядок дня, який привчає її до повторювальних дій, що є фундаментом до формування культури особистості [29].

Після появи на світ дитина починає накопичувати власний досвід. А перші прояви пам'яті демонструють наскільки тісний вона має зв'язок з відчуттями. При постійній дії подразників дитина вже в перший місяць життя формує своє уявлення про світ. Наприклад, плаче коли мама кладе її в ліжко, бо пам'ятає як було тепло та спокійно у неї на руках. Близько трьох місяців у дитини формується дія впізнавання через мнемічні образи предметів. З'являється образна пам'ять: слухова, зорова та рухова. Найбільше малюк запам'ятовує дії, пов'язані з доглядом за ним та починає впізнавати обличчя та голос матері. Згодом дитина впізнає предмети для її годування, а у 6 місяців навіть радіє улюбленій іграшці.

На основі рухової пам'яті дитина починає повзати, тримати предмети, а згодом ходити. Далі відбувається зародження словесно-логічної пам'яті, коли дитина пов'язує предмети з їх назвами. І тоді, вона починає виконувати прості прохання дорослих, подає та показує пальчиком на предмети, встає чи сідає, йде [16].

А в період з семи – дев'яти місяців дитина може впізнавати близьких людей після двох тижнів розлуки.

З шести місяців життя у немовлят накопичується емоційний досвід та формується емоційна пам'ять. Наприклад, вона впізнає музику, яку вже чула раніше.

Загалом дитяча пам'ять у немовлячому віці є недосконалою, і спирається тільки на виразні зовнішні ознаки предметів чи людей.

Ключовим у розвитку пам'яті дитини є вік до трьох років. Це час коли починається стрімке розширення та накопичення досвіду, який залишиться стійким фундаментом на все життя [6].

Пам'ять дитини у ранньому віці залежить від її можливостей сприймати та виділяти ознаки предметів. Загалом, дитина добре розрізняє такі властивості, як розмір, форма та співвідношення об'єктів у просторі. Найгірше вона сприймає кольори. Але все ж таки головне – єдиний образ, так дитина може впізнати маму у будь-якому одязі. А вже з двох років у дитини формується пам'ять не тільки до певних образів, але й до правил поведінки у суспільстві. Вона не тільки запам'ятовує слова, а й переходить до активного мовлення. Загалом у формуванні пам'яті діє правило – ми запам'ятовуємо те, що добре нам зрозуміло, і не можемо запам'ятати того, чого не розуміємо [4].

У дошкільному віці провідною є образна пам'ять. Саме тоді дитина починає активно пізнавати світ. Отримувати безліч вражень та інформації, які потрібно згрупувати. Саме тоді дитина починає

мислити, згадувати, пам'ятати. У дошкільників пам'ять набагато краща ніж здатність до мислення. Тому вони запам'ятовують краще те, що одразу їм «кидається» в очі, але не систематизують це в одне ціле. Тому описуючи кота, він скаже: він ловить мишку, в нього довгий хвіст, він їсть рибу, у нього чотири лапки.

Розвиваючи мислення дитина починає узагальнювати запам'ятоване, і в дитячому мозку з'являється систематизація уявлень. Дитина починає об'єднувати побачене та почуте в одну цілісну картину, розуміє більш чітко та осмислено [34, с.15].

Згодом інтенсивніше розвивається і рухова пам'ять. Дитина стає готовою до вивчення танців, гри на музичних інструментах та інших послідовних рухів. Також дитина стає більш самостійною у побутовій рутині та гігієнічному догляду за собою. Сенсорні здібності покращуються, і тоді можна починати готувати дитячу руку до письма [35].

Спілкування з однолітками, процес слухання та переказу казок, творів та віршів покращує словесну пам'ять.

Також варто зазначити, що існує особистісна пам'ять, яка відповідає за спогади з життя дитини. Найдовше вона пам'ятає яскраві події, які викликали у неї сильні позитивні чи негативні емоції. Так само дитина під час навчання запам'ятовує матеріал, який насичений емоціями, контрастами та динамікою. Це відбувається через активізацію мимовільної уваги.

Наприкінці молодшого дошкільного віку у дитини з'являється довільна пам'ять, коли вона прикладає зусилля для того, щоб запам'ятати інформацію. Це виникає під час гри і формує самосвідомість та цілеспрямованість дитини. Спочатку вона незаплановано запам'ятовує інформацію, завдяки мимовільній пам'яті. Дитина бачить, що батьки позитивно реагують на вивчений

нею вірш, який вона запам'ятала випадково. Після схвалення дорослими, вона отримує позитивні емоції та мотивацію, яка формує довільну пам'ять. Так само і формується стійка пам'ять. Наприклад, дитина переказує історію мамі, а мама її виправляє. Після чого у дитини виникає бажання не припускатись помилок, та більш точно запам'ятовувати інформацію. У віці чотирьох років дитина прагне добре запам'ятовувати та переказувати інформацію оточуючим. А вже у старшому дошкільному віці дитина починає порівнювати нову інформацію з вже їй відомим матеріалом [38].

Розвивати здатність запам'ятовування потрібно починати ще у немовлячому віці, озвучуючи свої дії під час догляду за малюком. Таким чином, діти ще не вміючи розмовляти можуть показувати пальчиком де який предмет.

У дошкільному віці важливо слідкувати за вимовою дитячих слів, виправляти їх, та наголошувати на правильній вимові. Також читаючи дитині книги, корисно показувати ілюстрації прочитаного.

Важливим етапом розвитку дитячої пам'яті є змога встановлювати причинно-наслідкові зв'язки. Про які треба наголошувати спілкуючись з дошкільником [36].

Наприклад, взуваємо гумові чобітки, бо на вулиці багато калюж, адже всю ніч йшов дощ. Під час заняття вихователь має спрямувати увагу дитини до спостереження. Якщо малюємо м'яч, маємо звернути увагу на його форму та забарвлення. Так формується точний образ пам'яті [7].

Матеріал який має запам'ятати дитина має викликати у неї інтелектуальні почуття та емоції середньої сили. Батьки мають надати дитині простір в якому вона зможе активно розвиватись, дотримуватись режиму дня задля відчуття стабільності та безпеки.

У дошкільному віці потрібно приділити увагу розвитку

довільної пам'яті. Наголошуючи дитині, про важливість запам'ятати предмет чи особу, яку їй прийдеться пізніше словесно описати чи намалювати [9]. Наприклад, на прогулянці діти розглядають грибочок, вихователь каже: добре роздивіться як він виглядає, якого кольору його ніжка та шапочка. Запам'ятайте його, бо сьогодні ми будемо малювати гриби

Тренувати довільну пам'ять можна за допомогою діалогу з дитиною. Запитуючи, кого вона вчора бачила в зоопарку, де вона зустріла білку в парку, і хто приходив до неї в гості на цьому тижні. Варто зазначити, що діти дошкільного віку самостійно можуть тренувати довільну пам'ять. Це відбувається під час сюжетно-рольових ігор, коли діти грають роль дорослих. Вони можуть грати у доньки-матері, бути лікарями чи продавцями, відтворюючи дії дорослих, які вони бачили у повсякденному житті [15].

1.2 Психолого-педагогічний аналіз досліджень із розвитку пам'яті старших дошкільників

У дітей старшого дошкільного віку мозок дозріває та виглядає більш наближеним до дорослого. Тому пам'ять їм дозволяє самостійно виконувати безліч побутових дій, доглядати за собою, вчитися більш активно. В такому віці діти можуть використовувати різні методи пошуку інформації та адаптують свою пам'ять до різноманітних завдань. В період від 5 – 6 років пам'ять значно покращується, діти починають розуміти як застосувати інформацію за різних обставин. Вони добре орієнтуються в причинно-наслідкових зв'язках, демонструють успіхи на заняттях та готові отримувати знання, які підготують їх до школи. В такому віці важливо допомогти дітям з розвитком пам'яті, це приведе їх до ще більших позитивних

результатів у навчанні. Адже дослідження показали, що діти у яких краща пам'ять, мають більший успіх в освітніх напрямках [6].

Оптимально для таких дітей використовувати ігри та квести які складаються з багатьох етапів. Наприклад, діти відправляються в село допомагати фермеру, чи шукають скарби по підказках. Або ж настільні ігри, які вимагають використовувати одразу декілька правил. Також доцільно застосовувати вправи на розвиток фонематичної пам'яті, відтворення послідовностей літер, цифр чи картинок. Це буде чудовим поєднанням загального розвитку з розвитком пам'яті [20].

Дітям старшого дошкільного віку слід ставити конкретні завдання. Наприклад, вірш слід вивчити напам'ять. Для того щоб, вивчити вірш у такому віці, дитячий мозок керується правилом «все що я зрозумів, я запам'ятав» Тому вихователю потрібно чітко пояснювати значення кожного речення та розшифровувати не зрозумілі для дитини слова [24].

Після переказу вивченого можна порівняти результат відтворення зі зразком, а також заохочувати однолітків оцінити результат вивченого віршика. Це сприяє розвитку критичного мислення та формування самооцінки.

Дитина в цьому віці повинна мати власну мотивацію та стратегії до запам'ятовування інформації Самостійність грає тут важливу роль, адже зовсім скоро її чекає навчання в школі [30].

Досліджуючи цю тему, неможливо оминати проблеми з якими стикаються діти старшого дошкільного віку під час запам'ятовування. А саме, швидке забування закріпленого матеріалу, не можливе вивчення не цікавої для них інформації, неточність або пропуск важливих деталей у переказах казок чи оповідань, маленький обсяг пам'яті, не можливість концентрувати увагу під час вивчення

матеріалу [14].

Після такої ситуації діти можуть зневіритись в своїх силах, втратити мотивацію, відчувати тривогу та роздратування. Тому ці проблеми вимагають розуміння та підтримки з боку вихователів та батьків. А також, індивідуального підходу в навчанні до кожної особистості [37].

Постійне спостереження за рівнем розвитку пам'яті дітей дошкільного віку, дає можливість вихователям вчасно помітити проблеми та допомогти їх вирішити. Це можуть бути як письмові завдання, так і швидкі тести у формі гри, що забезпечують спокій та комфорт дітей під час досліджень [27].

Здібності дошкільників найкраще оцінювати у звичайній для них обстановці. Вихователь може вести певну документацію щодо успіхів та розвитку пам'яті дітей. В такому випадку потрібно орієнтуватись на прогрес з часом особисто кожної дитини, а не на порівняння із здібностями її однолітків. Адже всі діти розвиваються по різному і у кожного є свої сильні сторони. Але звичайно в розвитку не має бути дуже сильних відхилень. Такі регулярні записи допоможуть не тільки слідкувати за динамікою розвитку, а й помітити проблеми з розвитком на ранніх стадіях, після чого заподіяти їх [27].

Якщо вихователь чи батьки помічають проблеми з розвитком пам'яті у дитини, слід звернутися до спеціалістів. Цим займаються психологи, психіатри, нейропсихологи, неврологи, логопеди та дефектологи, дивлячись на причину проблеми. Вони проводять оцінювання рівня пам'яті та виключають патології розвитку дитини. Але не можливо якісно і швидко виключити проблему з розвитку, без активної співпраці батьків, вихователів та лікарів.

Тож розвиток пам'яті у дітей старшого дошкільного віку це не тільки завдання на увагу, логіку, пам'ять, а й постійна підтримка та

контроль збоку дорослого [36].

1.3 Мнемотехніка, як спосіб розвинути пам'ять та асоціативне мислення

Мнемотехніка – це сукупність методів та прийомів, що допомагають розвинути можливості пам'яті та в результаті засвоювати великий обсяг інформації [21].

Людський мозок влаштований таким чином, що людині важко запам'ятати просто наукові факти, цифри чи умовні поняття. Тому, коли нас просять щось згадати, ми часто згадуємо асоціації чи почуття пов'язані з цією інформацією. Наш мозок робить це комфортно, механічно і без особливих зусиль для організму. Мнемічне запам'ятовування складається з таких етапів: кодування в образи, з'єднання двох образів, запам'ятовування послідовності, закріплення в пам'яті. Мнемотехніка призначена для запам'ятовування інформації, яка легко та швидко запам'ятовується методами мнемотехніки [24].

Користуватися мнемотехнікою почали ще у стародавньому Єгипті. Датою виникнення мнемотехніки є 86 рік. Адже саме цей рік було помічено на перших роботах, які збереглися по мнемотехніці. Класична мнемотехніка виникла, як складова частина ораторського мистецтва і використовувалася, як допоміжний засіб для запам'ятовування послідовності довгих промов.

В педагогіці мнемотехніка робить акцент на природному запам'ятовуванні. Це багаторазове читання тексту, постійне повторення вголос, переписування матеріалу з книги в зошит, перемальовування. Засновником педагогічної мнемотехніки вважають П. Рамуса [20].

Класична та педагогічна мнемотехніка викладалася у XVI ст. в

Кембріджському університеті. Найпоширенішою є народна мнемотехніка. Методикою користуються вихователі в дитячих садках і вчителі у школах. Але вона не є такою результативною.

Починаючи з 1997 року в Кембріджі з'являються мнемоністи, які влаштовують змагання засновуючи спортивну мнемотехніку. У змаганнях беруть участь діти, які швидко запам'ятовують великий обсяг інформації. Принципи класичної мнемотехніки поєднала в собі циркова мнемотехніка. Особливістю якої є те, що інформація міцніше зашифрована: в голосі, жестах, міміці. Основне в даному методі – передача інформації від викладача до учня різними шляхами [39].

Мнемотехніка особливо є корисною для дітей, адже вона сприяє одночасному розвитку двох півкуль головного мозку, позитивно впливає на пам'ять та увагу, розвиває логічне та абстрактне мислення. Також, ця техніка допомагає розвивати фантазію, дитина вчиться придумувати асоціації, схеми чи рими до слів, складати історії, чи уявляти картинки в умі. Мнемотехніка добре впливає на розвиток мовлення, збагачує словниковий запас, дитина вчиться грамотно висловлювати свою думку [26].

Найефективніше використовувати мнемотехніку для дошкільників, адже у них діє зорове сприйняття світу. Тому вчать таких дітей тільки з наочними матеріалами.

Для дітей дошкільного віку найкраще застосовувати такі методи мнемотехніки:

Мнемоквадрати – це картинки розміщені в квадратах, які містять зображення предметів. Де малюнок позначає, або одне слово або словосполучення, або просте речення. Це може бути предмет або дія [25].

Мнемодоріжки – це певна кількість мнемоквадратів, що мають лінійне розташування та об'єднуються сюжетом. Дитина складає

речення спираючись на зображення [22].

Мнемотаблиці – це таблиця, поділена на квадрати, в які закладена певна інформація. Кожному зображенню в квадраті відповідає слово або словосполучення. Завдяки цим зображенням складається розповідь чи вчиться вірш. Розглядаючи малюнки, дитина відтворює текстову інформацію. В цьому процесі одночасно задіяні і слухове і візуальне сприйняття [23].

Небилиці – це прийом, при якому вигадують події, образи та предмети, яких не існує в реальному житті. Що значно посилює запам'ятовування інформації [28].

Піктограми – це найефективніший прийом вивчення скоромовок та віршів. При якому образну чи абстрактну інформацію, що запам'ятовується, схематично зображують спрощеними малюнками [5; 26].

РОЗДІЛ II

Дослідження методик вивчення віршів та казок за допомогою засобів мнемотехніки

2.1. Визначення рівня розвитку пам'яті у старших дошкільників

Задля ефективного впровадження методик вивчення віршів та казок за допомогою засобів мнемотехніки варто дослідити рівень розвитку пам'яті дітей. Визначити яка із видів пам'яті є найбільш дієвою у старших дошкільників. Дослідити, наскільки ефективно діти запам'ятовують казки та вірші без схем та мнемотаблиць.

Експериментальне дослідження проходило у дітей старшого дошкільного віку в приватному дитячому закладі «Мамин вихідний» (Київська область, місто Ірпінь)

На початку дослідження дітям було запропоновано пройти тести на рівень розвитку пам'яті [13].

Тест № 1 Слухова пам'ять

Даний тест визначає динаміку процесу заучування. Дітям потрібно відтворити ряд з 12 слів. Вихователь читає слова, після одного прослуховування кожна дитина має спробу відтворити весь ряд. Всього надається 6 спроб за які дитина має вивчити та правильно відтворити слова. Вихователь після кожного разу акцентує увагу дитини на словах які вона назвала правильно.

Ряд слів: квітка; дерево; телефон; людина; стакан; картина; книга; пташка; пальто; виделка; лялька; лампа.

Оцінка результатів

Дитина за 6 спроб безпомилково відтворила не більше 3 слів – дуже низький рівень розвитку пам'яті. Рекомендовано проконсультуватись з неврологом.

Дитина за 6 спроб безпомилково відтворила 4-5 слів – низький

рівень розвитку пам'яті.

Дитина за 6 спроб безпомилково відтворила 8-9 слів – середній рівень розвитку пам'яті.

Дитина за 6 спроб безпомилково відтворила 10-11 слів – високий рівень розвитку пам'яті.

Дитина за 6 або менше спроб безпомилково відтворила 12 слів – дуже високий рівень розвитку пам'яті.

Результати рівня розвитку слухової пам'яті старшої групи «Зірочки» представлено в Таблиці 2.1.1.

Таблиця 2.1.1

Рівень розвитку слухової пам'яті дітей старшого дошкільного віку на констатувальному етапі експерименту

№	Ім'я дитини	Рівень слухової пам'яті
1.	Іванка М.	Дуже високий
2.	Олівія Д.	Високий
3.	Мар'яна Б.	Високий
4.	Злата К.	Середній
5.	Соломія К.	Середній
6.	Вікторія С.	Середній
7.	Захар Ш.	Середній
8.	Матвій Р.	Середній
9.	Вероніка М.	Середній
10.	Соломія М.	Низький
11.	Стеша Ш.	Низький
12.	Даміан Г.	Низький
13.	Тимофій Б.	Низький
14.	Тимофій Д.	Низький

Тест №2 Зорова пам'ять

Вихователь показує дитині 8 різних але простих картинок, по одній на 6 секунд кожна (Додаток А).

Після чого запитує дитину, які картинки вона запам'ятала, незважаючи на порядок відтворення.

Високий рівень – 7-8 картинок.

Середній рівень – 5-6 картинок.

Низький рівень – менше 5 картинок.

Результати рівня розвитку слухової пам'яті старшої групи «Зірочки» представлено в Таблиці 2.1.2.

Таблиця 2.1.2

**Рівень розвитку зорової пам'яті дітей старшого дошкільного віку
на констатувальному етапі експерименту**

№	Ім'я дитини	Рівень зорової пам'яті
1.	Іванка М.	Високий рівень
2.	Олівія Д.	Середній рівень
3.	Мар'яна Б.	Середній рівень
4.	Злата К.	Середній рівень
5.	Соломія К.	Середній рівень
6.	Вікторія С.	Середній рівень
7.	Захар Ш.	Середній рівень
8.	Матвій Р.	Середній рівень
9.	Вероніка М.	Низький рівень
10.	Соломія М.	Низький рівень
11.	Стеша Ш.	Низький рівень
12.	Даміан Г.	Низький рівень
13.	Тимофій Б.	Низький рівень
14.	Тимофій Д.	Низький рівень

Тест № 2 Образна пам'ять

Для тестування потрібно 6 карток з зображенням різних предметів (*Додаток Б*) та одна карта розділена на 18 клітинок в яких зображенні такі ж самі предмети як на 6 картках та подібні до них

Перед дитиною має лежати карта з 18 картинками. Вихователь показує дитині по одній картці із 6 карток на 1 секунду. Дитина має запам'ятати та віднайти те ж саме зображення на великій карті.

Оцінка результатів:

За вказівку на ідентичну картинку – 3 бали;

За вказівку на предмет, який відрізняється незначною деталлю, але схожий за кольором чи формою – 2 бали;

За вказівку на предмет, який відрізняється кардинально чи має інше призначення – 1 бал.

Якщо дитина набрала:

- 10 балів і нижче, вона має низький рівень образної пам'яті;
- від 11 до 15 балів, вона має середній рівень образної пам'яті;
- вище 16 балів, вона має високий рівень образної пам'яті.

Результати рівня розвитку образної пам'яті старшої групи «Зірочки» представлено в Таблиці 2.1.3

Таблиця 2.1.3.

Рівень розвитку образної пам'яті дітей старшого дошкільного віку на констатувальному етапі експерименту

№	Ім'я дитини	Кількість балів	Рівень образної пам'яті
1.	Іванка М.	18	Високий рівень
2.	Олівія Д.	16	Високий рівень
3.	Мар'яна Б.	15	Середній рівень
4.	Злата К.	14	Середній рівень
5.	Соломія К.	15	Середній рівень
6.	Вікторія С.	13	Середній рівень
7.	Захар Ш.	13	Середній рівень

8.	Матвій Р.	12	Середній рівень
9.	Вероніка М.	11	Середній рівень
10.	Соломія М.	10	Низький рівень
11.	Стеша ІІІ.	10	Низький рівень
12.	Даміан Г.	6	Низький рівень
13.	Тимофій Б.	7	Низький рівень
14.	Тимофій Д.	6	Низький рівень

Тест № 4 Оцінка рівня розвитку пам'яті методом переказу казки

Дітям пропонується прослухати казку та переказати її близько за змістом.

Казка

В одному казковому лісі жив лис Робі. Але цілими днями він сумував, адже у нього не було друзів.

Одного дня Робі вирішив відправитись на пошуки друзів. Він вдягнув свої улюблені червоні чобітки, синій капелюх та пішов ліською стежкою в глибину лісу. Але за цілий день нікого не зустрів, аж поки не настала ніч. Робі боявся темряви, тому він закрив очі і почав бігти стежкою до дому. Бах! І Робі вдарився об щось колюче.

- Хто тут? – закричав Робі,
- Це я, їжак Тобі, а куди ти так поспішаєш?
- Я вийшов на пошуки друзів, і не помітив, як настала ніч. Я дуже боюсь темряви, тому біг з закритими очима додому.
- Треба бути обережним! Особливо в нічному лісі.
- Вибач, Тобі.
- Не хвилюйся, я проведу тебе додому.

Їжачок Тобі ввімкнув свого жовтого ліхтарика, і провів Робі до самісінького дому.

Так у лиса Робі знайшовся справжній друг!

Оцінка результатів:

- передає основні події казки логічно, у правильній послідовності без допомоги вихователя, називає імена головних героїв – високий рівень;
- передає основні події, але з невеликими помилками у змісті, потребує допомоги вихователя – середній рівень;
- плутає послідовність подій, не запам'ятовує головних героїв казки – низький рівень.

Результати рівня розвитку пам'яті методом переказу казки дітьми старшої групи «Зірочки» представлено в Таблиці 2.1.4

Таблиця 2.1.4.

Результати рівня розвитку пам'яті методом переказу казки дітей старшого дошкільного віку на констатувальному етапі експерименту

№	Ім'я дитини	Рівень розвитку пам'яті
1.	Іванка М.	Високий рівень
2.	Олівія Д.	Високий рівень
3.	Мар'яна Б.	Високий рівень
4.	Злата К.	Середній рівень
5.	Соломія К.	Середній рівень
6.	Вікторія С.	Середній рівень
7.	Захар Ш.	Середній рівень
8.	Матвій Р.	Середній рівень
9.	Вероніка М.	Середній рівень
10.	Соломія М.	Середній рівень
11.	Стеша Ш.	Низький рівень
12.	Даміан Г.	Низький рівень
13.	Тимофій Б.	Низький рівень

14.	Тимофій Д.	Низький рівень
-----	------------	----------------

Тест №5 Оцінка рівня розвитку пам'яті методом вивчення вірша

Дітям пропонується вивчити короткий вірш напам'ять, не використовуючи схеми та мнемотаблиці. Вихователь зачитує вірш мінімум 3 рази до першої перевірки вивченого. Задає питання дітям, які стосуються змісту вірша, робить акценти на важливих деталях змісту. Максимальна кількість зачитувань вірша 10 разів. Допускається декілька підказок вихователя під час відтворення вірша.

Вірш:

*Сіренький зайчик у лісі стрибає,
Капусту і моркву собі він шукає.
Немає капусти, немає морквиці,
Бо все це поїла руденька лисиця.*

Оцінка результатів:

- дитина запам'ятала вірш за 3 повтори – високий рівень;
- дитина запам'ятала вірш за 4-5 повторів – середній рівень;
- дитина запам'ятала вірш за 6-10 разів – низький рівень.

Результати тестування на рівень розвитку пам'яті методом вивчення вірша дітей старшої групи «Зірочки» представлено в Таблиці 2.1.5

Таблиця 2.1.5.

Результати тестування на рівень розвитку пам'яті дітей старшого дошкільного віку на констатувальному етапі експерименту

№	Ім'я дитини	Рівень розвитку пам'яті
1.	Іванка М.	Високий рівень
2.	Олівія Д.	Високий рівень
3.	Мар'яна Б.	Середній рівень

4.	Злата К.	Середній рівень
5.	Соломія К.	Середній рівень
6.	Вікторія С.	Середній рівень
7.	Захар ІІІ.	Середній рівень
8.	Матвій Р.	Середній рівень
9.	Вероніка М.	Середній рівень
10.	Соломія М.	Низький рівень
11.	Стеша ІІІ.	Низький рівень
12.	Даміан Г.	Низький рівень
13.	Тимофій Б.	Низький рівень
14.	Тимофій Д.	Низький рівень

**Результати дослідження розвитку пам'яті дітей старшої
групи «Зірочки»**

Тест №1 Слухова пам'ять:

- дуже високий рівень – 1 дитина;
- високий рівень – 2 дитини;
- середній рівень – 6 дітей;
- низький рівень – 4 дитини;
- дуже низький рівень – 1 дитина.

Тест №2 Зорова пам'ять:

- високий рівень – 1 дитина;
- середній рівень – 7 дітей;
- низький рівень – 6 дітей.

Тест №3 Образна пам'ять:

- високий рівень – 2 дитини;
- середній рівень – 7 дітей;
- низький рівень – 5 дітей.

Тест №4 Оцінка рівня розвитку пам'яті методом переказу казки:

- високий рівень – 3 дитини;
- середній рівень – 7 дітей;
- низький рівень – 4 дитини.

Тест №5 Оцінка рівня розвитку пам'яті методом вивчення

вірша:

- високий рівень – 2 дитини;
- середній рівень – 7 дітей;
- низький рівень – 5 дітей.

Отже, проведені тестування демонструють, що від загальної кількості задіяних в експерименті дітей мають 14% – високий рівень; 50% – середній рівень; 36% – низький рівень розвитку пам'яті.

Для покращення пам'яті дітей старшого дошкільного віку рекомендовано впровадити методики вивчення віршів та казок з використанням засобів мнемотехніки у освітній процес. Враховано психічний стан дітей, пов'язаний із стресочинниками умов воєнного стану [31; 33].

2.2. Педагогічні умови розвитку пам'яті у процесі вивчення віршів та казок з використанням засобів мнемотехніки

Розвиток пам'яті, особливо механізмів запам'ятовування, зберігання та відтворення інформації, є одним із ключових завдань сучасної педагогіки. Ефективним інструментом для його реалізації, зокрема у процесі вивчення вербального матеріалу, як-от вірші та казки, є мнемотехніка – сукупність прийомів і способів, що полегшують запам'ятовування та збільшують обсяг пам'яті шляхом створення штучних асоціацій [41].

Мнемотехніка базується на принципах асоціативного мислення та візуалізації. Вона перетворює абстрактну або складну для запам'ятовування інформацію на більш доступну, сенсорно насичену

форму (образи, схеми, символи). При вивченні віршів та казок мнемотехніка допомагає не просто механічно завчити текст, а й осмислити його, створити міцні смислові зв'язки та емоційно забарвлені асоціації. Це сприяє переходу від короткочасної до довготривалої пам'яті [42].

Для забезпечення ефективного розвитку пам'яті засобами мнемотехніки у процесі вивчення віршів та казок необхідно дотримуватись низки педагогічних умов:

1. Системність та послідовність впровадження мнемоприйомів

Розвиток пам'яті має відбуватися не епізодично, а систематично протягом усього навчального процесу.

Поступове ускладнення: Спочатку слід використовувати прості мнемоприйоми (наприклад, кольорові асоціації, піктограми для ключових слів), а згодом переходити до більш складних (наприклад, метод локацій або створення деталізованих мнемотаблиць та ментальних карт).

Регулярне повторення та варіативність: Необхідно регулярно використовувати вивчені прийоми на різному вербальному матеріалі для закріплення навичок та їх узагальнення.

2. Візуалізація та полісенсорний підхід

Залучення кількох каналів сприйняття значно підвищує ефективність запам'ятовування.

Мнемотаблиці та піктограми: Створення графічних схем, де кожна частина тексту (рядок вірша, речення казки) кодується певним візуальним образом або символом. Це особливо ефективно для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Сенсорна насиченість: Залучення слухових, рухових та тактильних відчуттів (наприклад, супровід читання жестами, мімікою, інтонацією, використання предметів-асоціацій).

3. Активна пізнавальна діяльність та емоційне залучення

Найкраще запам'ятовується те, що викликає інтерес та емоційний відгук.

Самостійне кодування: Створення учнями власних мнемобразів та асоціацій. Це стимулює активне мислення і забезпечує глибше осмислення тексту.

Ігровий формат: Використання елементів гри, змагань, розгадування «мнемо шифрів» робить процес запам'ятовування більш приємним та мотивуючим.

Смисловий аналіз: Перед створенням мнемозасобів необхідно провести аналіз змісту твору, щоб асоціації були не випадковими, а логічно обґрунтованими.

4. Індивідуалізація та диференціація

Кожна людина має свій домінантний тип пам'яті (зорова, слухова, рухова) та індивідуальні особливості сприйняття.

Ефективність розвитку пам'яті у процесі вивчення віршів та казок із використанням засобів мнемотехніки залежить від комплексної реалізації вищезазначених педагогічних умов. Системне, візуалізоване, активне та індивідуалізоване застосування мнемоприйомів перетворює запам'ятовування зі стомлюючого механічного процесу на творчу, осмислену діяльність, що не лише покращує якість засвоєння навчального матеріалу, але й розвиває когнітивні здібності учнів у цілому.

Метод мнемотаблиць (або мнемосхем, мнемоквадратів) є одним із найбільш ефективних і поширених засобів мнемотехніки, особливо в роботі з дітьми дошкільного та молодшого шкільного віку.

Мнемотаблиці — це графічна схема, в якій інформація (у даному випадку, текст вірша) закодована за допомогою умовних графічних зображень або піктограм. Це візуальний конспект, що

допомагає учневі запам'ятати не букви і слова, а пов'язані з ними образи.

Основний принцип: Перетворення абстрактних символів (слів) на конкретні візуальні образи. Людський мозок набагато краще запам'ятовує образи, ніж просто вербальну інформацію.

Функція: таблиця слугує планом-схемою тексту, що активізує зорову та асоціативну пам'ять, спрощує процес відтворення та допомагає уникнути пропуску слів чи перестановки частин тексту.

Процес роботи з віршем за допомогою мнемотаблиці складається з кількох послідовних кроків:

Смисловий аналіз: педагог (або учень) читає вірш і проводить розбір ключових слів та фраз у кожному рядку (строфі), що несуть основне смислове навантаження.

Кодування (Створення таблиці): кожен рядок або пара рядків вірша перетворюється на один або кілька символів/пиктограм. Символи мають бути:

- Зрозумілими та легко впізнаваними.
- Максимально наближеними до змісту слова (наприклад, для слова «сонечко» – малюнок сонця).
- Емоційно забарвленими (за можливості).

Демонстрація та озвучення: таблиця демонструється учням. Педагог пояснює, який символ відповідає якому слову/рядку, одночасно промовляючи текст і вказуючи на відповідну клітинку.

Відтворення з опорою: діти кілька разів відтворюють вірш, дивлячись на таблицю. Образи стають «гачками» для пригадування тексту.

Відтворення без опори: поступово таблиця прибирається, і текст відтворюється по пам'яті, але внутрішні образи, створені за допомогою мнемосхеми, залишаються.

Переваги методу. Освоєння тексту: діти не просто механічно завчають, а розуміють зміст вірша, тому що самі образи відображають цей зміст.

Розвиток мовлення: збагачується словниковий запас та розвивається зв'язне мовлення (переказ тексту за допомогою графічного плану).

Універсальність: метод підходить для запам'ятовування не лише віршів, а й казок, правил, визначень та послідовностей дій.

Під час констатувального зрізу було виявлено низький рівень пам'яті та погану здатність до запам'ятовування віршів та казок у більшості дітей старшого дошкільного віку. Тому переді мною постало завдання щодо створення комфортних педагогічних умов, які сприятимуть розвитку пам'яті. А також, дати дітям джерело мотивації, та навчити їх користуватись своєю уявою, в процесі вивчення віршів та казок [2].

Для ефективної роботи були застосовані різні мнемотехнічні засоби.

Мнемоквадрати – це картинки, що містять зображення предметів в квадратах. Кожен з яких може позначати одне слово, словосполучення, або просте речення. Це може бути як предмет, так і дія. Мнемоквадрати сприяють розвитку уяви та пам'яті [25].

Мнемодоріжки – це сукупність лінійно розташованих мнемоквадратів, які об'єднує один сюжет. Малюнок у кожному квадраті, відповідає одному слову або словосполученню, спираючись на зображення, дитина складає речення. Мнемодоріжки сприяють розвитку мовлення, пам'яті, мислення та уяви [22].

Мнемотаблиці – це таблиця, поділена на квадрати, кожен з яких містить інформацію яка закладена в картинках. На основі цих зображень складається розповідь або вчиться вірш. Дивлячись на

малюнки, дитина відтворює текстову інформацію, так як в цьому процесі одночасно задіяні слухове та візуальне сприйняття. Мнемотаблиці сприяють розвитку пам'яті, уяви, логічному мисленню [23].

Небилиці – це прийом, при якому вигадують образи і події, яких насправді не може бути. Небилиці сприяють розвитку асоціативному мисленню, логіки, уяви [28].

Піктограми – це прийом, при якому інформацію, що запам'ятовується, схематично зображують малюнками. Цей прийом найефективніший під час запам'ятовування скоромовок, віршів. Піктограми сприяють розвитку асоціативному мисленню, логіки та уяви [5].

У групі було створено атмосферу довіри та підтримки. Мотивацією стали щоденники успіху та схвалення за кожен прояв фантазії. Також, діти мали змогу створювати власні казки опираючись на картинки, чи іграшки під час пісочної терапії. Також, мнемотехніка використовувалась на заняттях грамоти та математики, для кращого засвоєння матеріалу.

Дослідження тривало протягом чотирьох тижнів, та включало у себе 8 повноцінних занять. А також безліч ігор та вправ протягом усього експерименту. Літературний матеріал було застосовано з посібників «Українське народознавство», «Етнопедагогіка дитинства» [10; 18; 19].

На заняттях діти вчили вірші за допомогою мнемотаблиць, та переказували казки опираючись на послідовні картинки. Згодом створювали власні казки, та підбирали асоціації слухаючи оповідання [1].

Приклади занять [11].

Заняття з розвитку мовлення

Тема: Вивчення вірша «Білочка».

Мета: сприяти розвитку пам'яті та уяви дітей старшого дошкільного віку; збагатити словник дітей; виховувати уважність та спостережливість.

Матеріали: ілюстрації до артикуляційної гімнастики; листя з паперу; іграшкова білка; мнемотаблиці; вказівка для дошки.

Хід заняття

1. Артикуляційна гімнастика.

Педагог пропонує дітям сісти в коло та виконати артикуляційну гімнастику: «Дітки, зараз ми зробимо гімнастику для ротиків, щоб вони гарно могли вимовляти звуки. Давайте уявимо, що ми їмо варення, набираємо повну ложку і їмо. Наші губки замастились варенням, треба їх облизати». Діти облизують верхню губу, а потім нижню. «Молодці, а тепер давайте надуємо повітряну кулю», діти надувають щоки, та лопають їх долонями. «А тепер давайте, подивимось, як ви вмієте посміхатись, і як сумувати». Діти посміхаються губами, а потім роблять губи сумними. Кожна вправа повторюється 5 разів.

2. Дихальна вправа.

Вихователь пропонує дітям погратись листочками. Кожній дитині дається один паперовий листок, дитина кладе його на долоню та здуває його. І дмухає так, щоб він максимально довго затримався в повітрі.

3. Вивчення вірша.

«Дітки, подивіться хто до нас прийшов сьогодні в гості». Вихователь дістає іграшкову білочку. «Це білочка, вона принесла нам чарівну таблицю з віршиком про неї, і дуже хоче, щоб ви його вивчили».

Вихователь демонструє мнемотаблицю. Розповідає дітям вірш,

показуючи вказівкою на картинки. Вихователь пояснює дітям значення кожної картинки і те, як вона відповідає реченню. Діти повторюють вірш гуртом. Після кожних трьох повторень, вихователь пропонує дітям самостійно розповісти вірш з опорою на картинку.

4. Оцінно-контрольна діяльність.

«Діти, які ви молодці, так швидко змогли вивчити вірш. Білочка дуже задоволена. І вона вам принесла подарунки – наліпки». Вихователь роздає дітям наліпки».

Заняття з ейдетики [12]

Тема: Дикі тварини України.

Мета: закріпити знання про диких тварин України; покращити пам'ять; розвивати уяву; розширювати словниковий запас дітей старшого дошкільного віку.

Матеріали: мнемотаблиця; вказівка для дошки; картки з зображенням диких тварин.

Хід заняття

1. Дітям пропонується пригадати яких диких тварин лісу вони знають. Діти називають тварин. Вихователь пропонує пригадати як вони виглядають та демонструє картки з зображенням диких тварин України.

2. Вихователь пропонує пофантазувати та уявити що всі тварини лісу можуть розмовляти як люди. Та задає ряд питань «Щоб вони робили? Чи розмовляли б між собою? Щоб розповідали один одному?».

Після варіантів дітей. Вихователь каже «А як би ви перетворились в тваринку, якою б твариною ви б були. А щоб ви робили у лісі?».

3. Вихователь пропонує вивчити вірш про диких тварин лісу.

Вихователь демонструє мнемотаблицю. Розповідає дітям вірш,

показуючи вказівкою на картинки. Вихователь пояснює дітям значення кожної картинки і те, як вона відповідає реченню. Діти повторюють вірш гуртом. Після кожних трьох повторень, вихователь пропонує дітям самостійно розповісти вірш з опорою на картинку.

Інші заняття проводились за такою ж схемою. Та містили в собі такі вправи та ігри:

Гра «Кольорова зарядка для мозку»

Фрагмент з заняття Грамоти на тему «Звук та буква Т»

Мета: вчити запам'ятовувати текст за допомогою мнемотаблиць; розвивати пам'ять; збагачувати словниковий запас.

Матеріали: мнемотаблиця; вказівка для дошки.

Вихователь демонструє мнемотаблицю з скоромовкою, пояснюючи відповідність кожної картинки до речення.

Діти повторюють, та згодом розповідають скоромовку самостійно.

Фрагмент з заняття Художня література [18].

Мета: вчити запам'ятовувати текст за допомогою мнемотаблиць; розвивати пам'ять; збагачувати словниковий запас.

Вихователь зачитує дітям казку. Демонструє мнемотаблицю та наголошує на відповідності картинки до тексту.

Діти по черзі переказують казку опираючись на мнемотаблицю.

Дані методи мнемотехніки мали посприяти розвитку пам'яті та навчити дітей формувати асоціації під час вивчення віршів та казок в майбутньому. Під час дослідження діти проявляли великий інтерес до вправ та завдань. Швидко запам'ятовували інформацію, а також проявляли власну ініціативу до перегляду мнемотаблиць протягом дня. Самостійно складали казки та фантазували.

2.3. Аналіз результатів проведеної роботи

Підсумковий зріз відбувався в однакових умовах з констатувальним. Використовувались ті ж самі методики та тестування.

Оцінка та інтерпретація результатів продемонстрована на таблицях та діаграмах нижче.

Таблиця 2.3.1

Рівень розвитку слухової пам'яті дітей старшого дошкільного віку на контрольному етапі експерименту

№	Ім'я дитини	Рівень слухової пам'яті
1.	Іванка М.	Дуже високий
2.	Олівія Д.	Дуже Високий
3.	Мар'яна Б.	Високий
4.	Злата К.	Високий
5.	Соломія К.	Високий
6.	Вікторія С.	Високий
7.	Захар Ш.	Середній
8.	Матвій Р.	Середній
9.	Вероніка М.	Середній
10.	Соломія М.	Середній
11.	Стеша Ш.	Середній
12.	Даміан Г.	Середній
13.	Тимофій Б.	Низький
14.	Тимофій Д.	Низький

Відповідно до результатів рівня розвитку слухової пам'яті можемо зробити висновок, що у двох дітей наявний дуже високий рівень, це свідчить про здатність дитини безпомилково відтворювати почуту інформацію (слова, речення, розповіді). Дитина запам'ятовує деталі, числа, опис героїв. Також це провокує динамічний розвиток

мовлення, оскільки дошкільник свідомо запам'ятовує та може відтворити інформацію.

У чотирьох – високий рівень, ці діти спроможні переказувати почуте, але не так детально.

Середній рівень продемонстрували 6 дітей старшого дошкільного віку. Характерним є запам'ятовування простих речень, невеликої кількості слів (4-5). З отриманої інформації пам'ятає половину, забуває про деталі, притаманним є плутання слів або речень.

Низький рівень виявлено у двох осіб. Дитина може плутати слова які схожі між собою за звучанням, виникають труднощі з засвоєнням граматичних правил. Наявність низького рівня слухової пам'яті може свідчити про мовленнєві порушення у дошкільника.

Таблиця 2.3.2

**Рівень розвитку зорової пам'яті дітей старшого дошкільного віку
на контрольному етапі експерименту**

№	Ім'я дитини	Рівень зорової пам'яті
1.	Іванка М.	Високий рівень
2.	Олівія Д.	Високий рівень
3.	Мар'яна Б.	Високий рівень
4.	Злата К.	Високий рівень
5.	Соломія К.	Високий рівень
6.	Вікторія С.	Високий рівень
7.	Захар Ш.	Середній рівень
8.	Матвій Р.	Середній рівень
9.	Вероніка М.	Середній рівень
10.	Соломія М.	Низький рівень
11.	Стеша Ш.	Низький рівень

12.	Даміан Г.	Середній рівень
13.	Тимофій Б.	Середній рівень
14.	Тимофій Д.	Низький рівень

Діагностика рівня розвитку зорової пам'яті у дітей старшого дошкільного віку виявила високий результат у шести осіб, їм характерне швидке сприймання малюнків, образів, відтворення більше 80% побаченого, з деталями. Вони послідовно можуть розказати про побачене, кольори, форма, розмір, розташування у просторі. Часто застосовують прийоми порівняння, асоціацій, групування. Коли бачить малюнок часто коментує елементи зображення.

Середній рівень виявлено у п'яти осіб. Вони запам'ятовують основні елементи малюнків, не звертаючи увагу на другорядні та ті що знаходяться позаду. Можуть відтворити приблизно 50-70% побаченого, допускають помилки у кольорах. Для кращого запам'ятовування потрібно декілька разів показувати малюнок, або більш довше вивчати продемонстроване.

У трьох осіб виявили низький рівень, що свідчить погане засвоєння інформації через зорові рецептори. Дошкільники запам'ятовують мало об'єктів (менше 40%), часто змінюють характеристику елементів або додають нові. Під час переказу хаотично описують зображення, відсутня послідовність, логічність викладу. Швидко забуває побачене, їх увага є нестійкою.

Таблиця 2.3.3.

Рівень розвитку образної пам'яті дітей старшого дошкільного віку на контрольному етапі експерименту

№	Ім'я дитини	Кількість балів	Рівень образної пам'яті
1.	Іванка М.	18	Високий рівень

2.	Олівія Д.	16	Високий рівень
3.	Мар'яна Б.	15	Високий рівень
4.	Злата К.	14	Високий рівень
5.	Соломія К.	15	Високий рівень
6.	Вікторія С.	13	Середній рівень
7.	Захар Ш.	13	Високий рівень
8.	Матвій Р.	12	Середній рівень
9.	Вероніка М.	11	Середній рівень
10.	Соломія М.	10	Середній рівень
11.	Стеша Ш.	10	Середній рівень
12.	Даміан Г.	6	Низький рівень
13.	Тимофій Б.	7	Середній рівень
14.	Тимофій Д.	6	Низький рівень

Визначення рівня образної пам'яті у дітей старшої групи, виявлено високий рівень у 6 осіб, для них характерне швидке запам'ятовування образів, людей, героїв, предметів, подій. Дошкільники вичерпно описують побачене, почуте, враховуючи усі деталі, колір, форма, розмір, розташування у просторі, послідовність дій, інструкцій, слів. Відтворення є образним, зв'язним та емоційно забарвленим.

Середній рівень виявлено у 6 дошкільників. Такий рівень характеризується здатністю запам'ятовувати лише головні елементи, яскраві образи. Відтворення інформації є частковим та іноді з помилками.

Низький рівень продемонстрували двоє дітей. Для них характерне поверхневе запам'ятовування, не довготривале. Розповідають про почуте або побачене неточно, уривчасто, замінюють деталі, плутають, домислюють. Увага є розсіяною, пам'ять

короткочасна.

Таблиця 2.3.4.

**Результати рівня розвитку пам'яті методом переказу казки
дітей старшого дошкільного віку на контрольному етапі
експерименту**

№	Ім'я дитини	Рівень розвитку пам'яті
1.	Іванка М.	Високий рівень
2.	Олівія Д.	Високий рівень
3.	Мар'яна Б.	Високий рівень
4.	Злата К.	Високий рівень
5.	Соломія К.	Високий рівень
6.	Вікторія С.	Високий рівень
7.	Захар Ш.	Високий рівень
8.	Матвій Р.	Середній рівень
9.	Вероніка М.	Середній рівень
10.	Соломія М.	Середній рівень
11.	Стеша Ш.	Середній рівень
12.	Даміан Г.	Низький рівень
13.	Тимофій Б.	Середній рівень
14.	Тимофій Д.	Низький рівень

Результати діагностики рівня розвитку пам'яті дитини за допомогою переказу казки показали що у 7 дітей високий рівень. Для них притаманне логічне та послідовне висловлення почутого. Вони детально описують головних героїв та їх особливості, місцевість де проходять події, характерні риси. Відповідають на запитання легкі та більш складні. У 5 виявлено середні рівень – вони можуть переказати головну сюжетну лінію, які були герої, але без деталей, інколи плутають послідовність дій, але здебільшого розуміють головну суть.

У двох – низький рівень, такі діти старшого дошкільного віку мають короткочасну пам'ять, швидко забувають побачене та почуте, навіть якщо вони цю казку слухали протягом тривалого часу. Плутають головних героїв, не можуть описати їх, переказують уривками.

Таблиця 2.3.5.

**Результати тестування на рівень розвитку пам'яті дітей
старшого дошкільного віку на контрольному етапі
експерименту**

№	Ім'я дитини	Рівень розвитку пам'яті
1.	Іванка М.	Високий рівень
2.	Олівія Д.	Високий рівень
3.	Мар'яна Б.	Високий рівень
4.	Злата К.	Високий рівень
5.	Соломія К.	Високий рівень
6.	Вікторія С.	Високий рівень
7.	Захар Ш.	Середній рівень
8.	Матвій Р.	Середній рівень
9.	Вероніка М.	Середній рівень
10.	Соломія М.	Середній рівень
11.	Стеша Ш.	Середній рівень
12.	Даміан Г.	Низький рівень
13.	Тимофій Б.	Середній рівень
14.	Тимофій Д.	Низький рівень

Відповідно до отриманих результатів, 6 осіб продемонстрували високий рівень. Дошкільники швидко та точно запам'ятовують вірші, завдяки мнемотехніці активізується слухова та зорова пам'ять, утворюються асоціації, логічна послідовність завдяки наочними

образам закарбовується у пам'яті, як результат дитина краще сприймає та засвоює почуте. Вони розказують вірші без заминок, плутанин. Завдяки довільному характеру пам'яті, можуть розповідати вивчене і після певного часу. У 5 дітей виявлено середній рівень, це свідчить про здатність запам'ятовування інформації, але з певними складнощами, інколи плутаючи слова, переставляючи речення. Запам'ятовують основне, або найбільше цікаве для них. Часто можуть переказати почуте, але не уточнюючі їх дії, кольори, форми. Низький рівень продемонстрували двоє осіб, їм притаманне поверхнєве запам'ятовування, без осмислення та розуміння. Не рідко переказуючи можуть додавати своїх героїв, події, змінювати властиві характеристики. Увага не стійка, швидко втомлюються.

**Результати дослідження розвитку пам'яті дітей старшої
групи «Зірочки»**

Тест №1 Слухова пам'ять:

- дуже високий рівень – 2 дитини;
- високий рівень – 4 дитини;
- середній рівень – 6 дітей;
- низький рівень – 2 дитини.

Діагр.2 Рівень розвитку слухової пам'яті дітей старшого дошкільного віку на контрольному етапі експерименту

На діаграмі продемонстровано результати констатувального та контрольного етапу. Зазначимо, що після проведення вправ на розвиток слухової пам'яті показники значно виросли. Середній рівень залишився без змін, але ми повинні враховувати, що діти у яких був низький рівень, продемонстрували на контрольному етапі вищий рівень.

Тест №2 Зорова пам'ять:

- високий результат – 6 дітей;
- середній результат – 5 дітей;
- низький результат – 3 дітей.

Діагр.2 Рівень розвитку зорової пам'яті дітей старшого дошкільного віку на контрольному етапі експерименту

На діаграмі продемонстровано результати впровадження програми підвищення рівня розвитку зорової пам'яті дітей старшого дошкільного віку. Значно змінились високий рівень – втричі, низький з п'яти до трьох, це свідчить про ефективність занять.

Тест №3 Образна пам'ять:

- високий рівень – 6 дітей ;
- середній рівень – 6 дітей;
- низький рівень – 2 дітей.

Діагр.3 Рівень розвитку образної пам'яті дітей старшого дошкільного віку на контрольному етапі експерименту

Тест №4 Оцінка рівня розвитку пам'яті методом переказу казки:

- високий рівень – 7 дітей;
- середній рівень – 5 дітей;
- низький рівень – 2 дитини.

Діагр.4 Результати тестування на рівень розвитку пам'яті дітей старшого дошкільного віку на контрольному етапі експерименту

На діаграмі показані результати до та після впровадження методик для розвитку пам'яті. Порівнюючи показники на різних етапах дослідження, високий рівень зріс з 3 до 7 осіб, середній рівень залишився без значних змін з 7 до 5, а ось низький рівень зменшився вдвічі, з 4 до 2. Такі показники свідчать про ефективність технік та методик.

Тест №5 Оцінка рівня розвитку пам'яті методом вивчення вірша:

- високий рівень – 7 дітей;
- середній рівень – 5 дітей;
- низький рівень – 2 дитини.

Діагр.5 Результати тестування на рівень розвитку пам'яті дітей старшого дошкільного віку на контрольному етапі експерименту

На діаграмі бачимо значний ріст високого рівня пам'яті, з 2 до 7 осіб, середній рівень зменшився на дві особи (стадо 5) це пов'язано з розвитком пам'яті, та ті діти які демонстрували середній рівень, на контрольному етапі продемонстрували високий рівень. Низький рівень зменшився з 5 до 2 осіб.

Отже, проведені тестування демонструють, що від загальної кількості задіяних в експерименті дітей мають 46% – високий рівень; 39% – середній рівень; 16% – низький рівень розвитку пам'яті. Прослідковуючи тенденції, ми вважаємо що створення педагогічних умов та застосування запропонованих нами технік, є ефективними для розвитку пам'яті у дітей старшого дошкільного віку. Динаміка є позитивною, тому при систематичному використанні здатність до запам'ятовування інформації буде лише зростати.

ВИСНОВКИ

Розвинута пам'ять є одним із найголовніших критеріїв дитячого мозку, що безпосередньо послугує успішному навчанню в школі. Це забезпечить дитині швидке засвоєння матеріалу. Дитина буде навчатись з легкістю, не втрачатиме мотивацію та гарний настрій.

Тому найкраще розвивати дитячу пам'ять ще в садочку, а саме завдяки вивченню віршів та казок. Це не тільки цікаво, але й дуже корисно. Завдяки віршам та казкам дитина розвиває мовлення, мислення, уяву та пам'ять.

Щоб дитина не втрачала інтерес до вивчення казок та віршів, потрібно обрати для неї цікавий та результативний метод їх вивчення. Що буде не тільки закарбовувати їх в мозку, а й розвиватиме та навчатиме дитину користуватись своєю пам'яттю надалі.

У кваліфікаційній роботі було здійснено теоретичне та експериментальне дослідження розвитку пам'яті дітей старшого дошкільного віку, а також методик вивчення віршів та казок засобами мнемотехніки.

Провівши психолого-педагогічний аналіз досліджень з питань розвитку пам'яті старших дошкільників. Було виявлено, що від загальної кількості задіяних в експерименті дітей мають 14% – високий рівень; 50% – середній рівень; 36% – низький рівень розвитку пам'яті. Що демонструє слабкий рівень розвитку пам'яті у дітей старшої групи.

У ході експериментального дослідження було застосовано безліч прийомів мнемотехніки, а саме: мнемоквадрати, мнемодоріжки, небилиці, піктограми. Також засоби мнемотехніки були використанні на заняттях з грамоти та математики, задля кращого засвоєння матеріалу, та перевірки дієвості мнемотехнік у широких сферах

їхнього застосування.

Після застосувань мнемотехнік, було здійснено діагностику розвитку пам'яті дітей старшого дошкільного віку, ідентичну попередньому тестуванню. Під час якого були виявленні такі позитивні зміни: 46% дітей мають – високий рівень; 39% дітей мають – середній рівень; 16% дітей мають – низький рівень розвитку пам'яті.

Результати контрольного зрізу підтвердили користь мнемотехнічних методів у дітей старшого дошкільного віку. Найбільше у дітей покращилась образна та слухова пам'ять. Це пояснюється тим, що діти розвивали уяву, фантазували, розглядали картинки. Розвитку слухової пам'яті посприяли казки та вірші, які діти слухали з більшим задоволенням маючи перед очима захоплюючі ілюстрації. Також, важливо відмітити що значно зменшилась кількість дітей з низьким розвитком пам'яті. Та покращились показники дітей з високим рівнем пам'яті.

У процесі дослідження було визначено ефективні педагогічні умови для вивчення віршів та казок засобами мнемотехніки. Такі як, мнемотаблиці з поступовим ускладненням схем; небилиці та заохочення дітей до їх створення; ігри та прийоми на розвиток уяви та асоціативного мислення; вправи на розвиток образної пам'яті; піктограми вигадані вихователем та дітьми; позитивна атмосфера, мотивація у вигляді наліпок та призів за вивчення матеріалу.

Результати контрольного зрізу доводять, що прийоми мнемотехніки, та їх системне використання у роботі з дошкільниками, сприяють розвитку пам'яті та допомагають швидше запам'ятовувати інформацію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артикуляційна гімнастика для ваших малюків: <https://vseosvita.ua/blogs/artykuliatsiina-himnastyka-dlia-vashykh-maliukiv-17562.html>.
2. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
3. Богуш А.М., Лисенко Н.В. Українське народознавство в дошкільному закладі: Навч. посіб. 2-ге вид., переробл.і допов. К., Вища шк., 2002. 407с.
4. Богуш А.М., Гавриш Н.В. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови: Підручник. К.: Вища шк., 2007. 542 с.
<https://drive.google.com/file/d/1gjeAZ6Rbbx4Tz67O5CRkGL8X1tz-caRI/view>
5. Використання методу піктограм у початковій школі: <https://naurok.com.ua/metodichniy-material-vikoristannya-metodu-piktogram-u-pochatkoviy-shkoli-338652.html>.
6. Дуткевич Т.В. Дошкільна психологія: Навч. Посібник. К.: Центр учбової літератури, 2022. 160с.
7. Дитина: програма виховання і навчання дітей від двох до семи років. наук. кер. проекту: О.В. Огневюк, К.І. Волинець; наук. кер. програмою: О.В. Проскура, Л.П. Кочина. Мін.осв. і наук., мол. та спорту України. К. : Київ, ун-т ім.. Б.Грінченка, 2020. 492 с.
8. Дуткевич Т.В. Дошкільна психологія: Навч. посібник. К.: Центр учбової літератури, 2007. 392с.
9. Заброцький М.М. Основи вікової психології. Навч. посібник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2009. 110с.

10. Українське народознавство: Навч. посіб. за ред.. С.П.Павлюка.-2-ге вид. К.: Знання, 2004. 570с.
11. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій. Автор-укладач Н.П.Наволокова. Харків : Вид.група «Основа», 2009. 176 с.
12. Ейдетика: <https://eidos.zp.ua/edutech/ejdetika/>
13. Тести на оцінювання рівня пам'яті для дітей 5-9 років: <https://soroban.ua/blog/testy-dlja-ocenki-urovnja-pamjati-dlja-det.>
14. Тренінгові вправи на розвиток асоціативно-образного мислення дитини: <https://naurok.com.ua/treningovi-vpravi-na-rozvitok-asociativno-obraznogo-mislennya-ditini-197035.html>.
15. Крутій К. Л. Дитина в дошкільні роки : комплексна освітня програма. 2020. URL: <http://www.lips.zp.ua/ourpublication/programms/379-ditina.html>.
16. Кулачківська С.Є. Я – дошкільник (вікові та індивідуальні аспекти психічного розвитку). К.: Нора-прінт, 1996. 108с.
17. Лисенко Н. В., Кирста Н. Р. Педагогіка українського дошкілля: У 3 ч. Ч. 2 : навч. посібник. К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. 360 с.
18. Лисенко Н.В. Етнопедагогіка дитинства : Навч.-метод. посібник. К. : Видавничий Дім «Слово», 2011. 720 с.
19. Лозко Г. Українське народознавство. Вид. 5-те доповнене. Мандрівець, 2011. 512 с. <https://drive.google.com/file/d/1WEQw7Bz1dkFi9msAY2XWHGwiw6NJFCqn/view>
20. Мнемотехніка для дітей: як швидко вивчити, що завгодно: <https://buki.com.ua/news/mnemotechnika-dlya-ditei/>.
21. Мнемотехніка як основний прийом розв'язання орфографічних завдань: <https://naurok.com.ua/mnemotechnika-yak-osnovniy-priyom-rozv-yazannya-orfografichnih-zavdan-124786.html>.

22. Мнемодоріжки: <https://vseosvita.ua/library/metodicna-rozrobka-mnemodorizki-181514.html>.
23. Мнемотаблиці для дітей дошкільного віку: <https://doshkilnyk.in.ua/mnemotablytsi-dlya-ditej-doshkilnoho-viku/?srsId=AfmBOoo7E2O1XIMnLTwjRhDRdKkXjJcw8cpuNxhrBTLBVoA7VULu3wet>.
24. Мнемотехніка для дошкільнят: <https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://vseosvita.ua/blogs/mn>
25. Мнемоквадрати для дітей дошкільного віку на тему «Овочі»: <https://vseosvita.ua/library/mnemokvadraty-dlia-ditei-doshkilnoho-viku-na-temu-frukty-678124.html>
26. Мнемотехніка для дошкільників: <https://vseosvita.ua/blogs/mnemotekhnika-dlia-doshkilnykiv-32939.html>
27. Моніторинг досягнень дітей дошкільного віку згідно з Базовим компонентом дошкільної освіти. Методичний посібник для педагогів дошкільних закладів. За заг.ред.Т.В. Киричук, О.М. Кулик, Н.М. Шаповал. Тернопіль. Мандрівець, 2016. 272 с.
28. Небилиці: <http://abetka.ukrlife.org/nebylytsya.html>
29. Павелків Р.В., Цигипало О.П. Дитяча психологія: Навч. посібник. К.: Академвидав, 2008. 430с
30. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: підручник. 4-ге вид., переробл. Київ : ВЦ «Академія», 2018. 408 с.
31. [Про забезпечення психологічного супроводу учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні](https://mon.gov.ua/npa/pro-zabezpechennya-psiologichnogo-suprovodu-uchasnikiv-osvitnogo-procesu-v-umovah-voyennogo-stanu-v-ukrayini) (лист МОН від 29.03.2022 № 1/3737-22) <https://mon.gov.ua/npa/pro-zabezpechennya-psiologichnogo-suprovodu-uchasnikiv-osvitnogo-procesu-v-umovah-voyennogo-stanu-v-ukrayini>
32. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти

(Державного стандарту дошкільної освіти). Наказ МОН України № 33 від 12.01.2021 р. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/>

33. [Про рекомендації для працівників закладів дошкільної освіти на період дії воєнного стану в Україні](#) (лист МОН від 02.04.2022 № 1/3845-22)

34. Програма «Дитина»: нові підходи й змістові акценти в дошкільній освіті. Дошкільне виховання, 2021. № 1. С. 14-17.

35. Програма розвитку дитини старшого дошкільного віку «Впевнений старт». https://uied.org.ua/wp-content/uploads/2022/02/opys-programy-vpevnenyj-start_ns.pdf

36. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля». О. Білан, Л. Возна, О. Максименко. К. : Мандрівець, 2013. 264 с.

37. [Професійний стандарт «Вихователь дошкільної освіти»](#) (наказ Міністерства економіки України від 19.10.2021 № 755-21) <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-profesijnogo-standartu-vihovatel-zakladu-doshkilnoyi-osviti>

38. Сергєєнкова О.П. Вікова психологія. К.: Центр учбової літератури, 2012. 376 с.

39. Спортивна мнемотехніка:
<https://vseosvita.ua/library/embed/0100dijq-c082.docx.html>

40. Скоромовки українською мовою для дітей дошкільного віку: <https://naurok.com.ua/skoromovki-ukra-nskoyu-movoyu-dlya-ditey-doshkilnogo-viku-294852.html>.

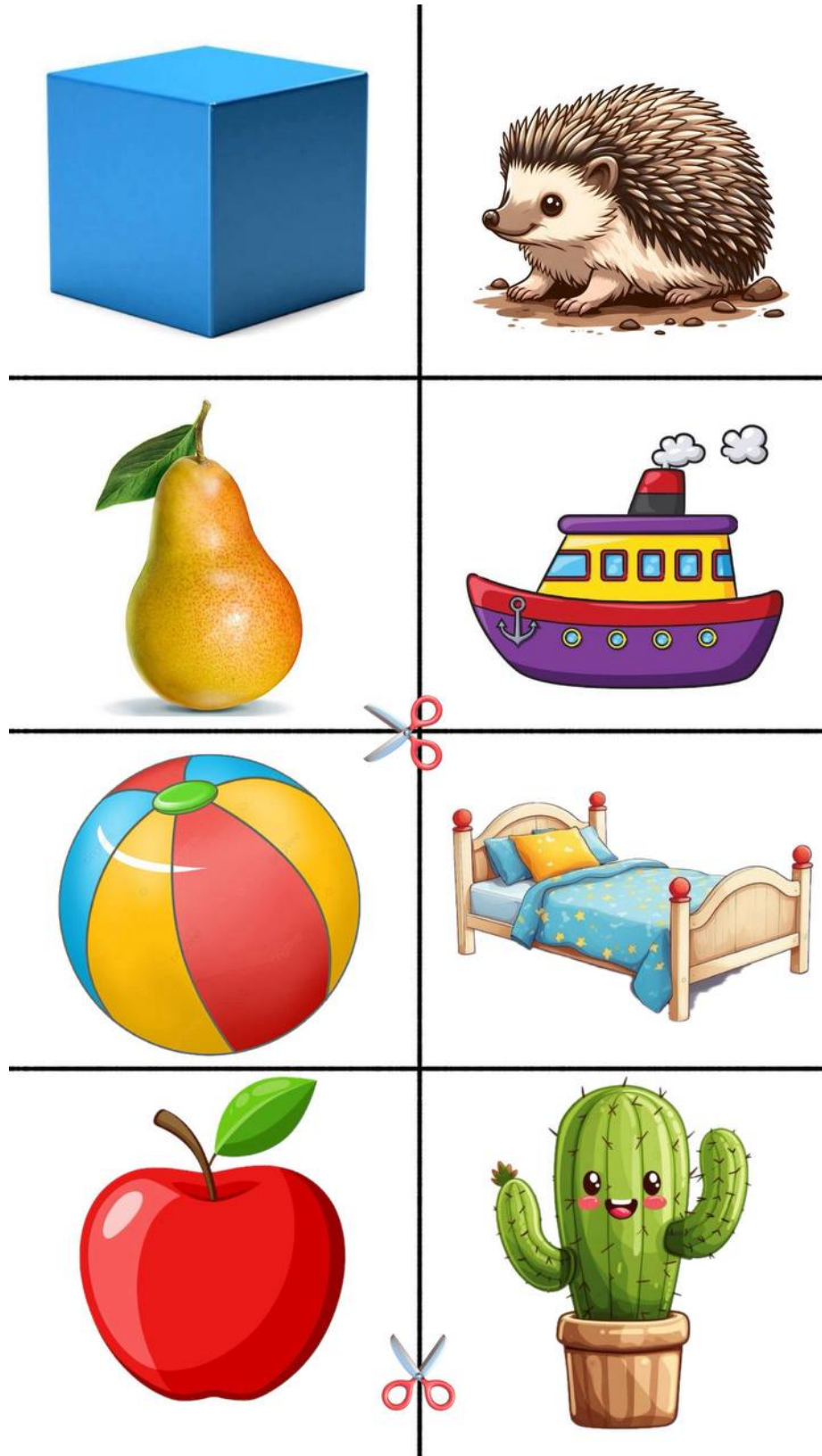
41. Чепурний Г.А., Шевчук Т.В. Аналітичний огляд та класифікація методів та прийомів мнемотехніки. Вісник Черкаського університету. Феріія: педагогічні науки; Випуск 191(частина3),видавничий відділ ЧНУ, Черкаси,2010. С.121-125

42. Чепурний Г.А., Палійчук Ю.В. Ковальова С.В. Ч-44 Серія «Як навчитися легко вчитися». Книга 2. Як вивчити вірші, тексти, таблицку множення. Навчально-методичний посібник. Вінниця: ВМГО «Розвиток», 2005. 72 с.

ДОДАТКИ

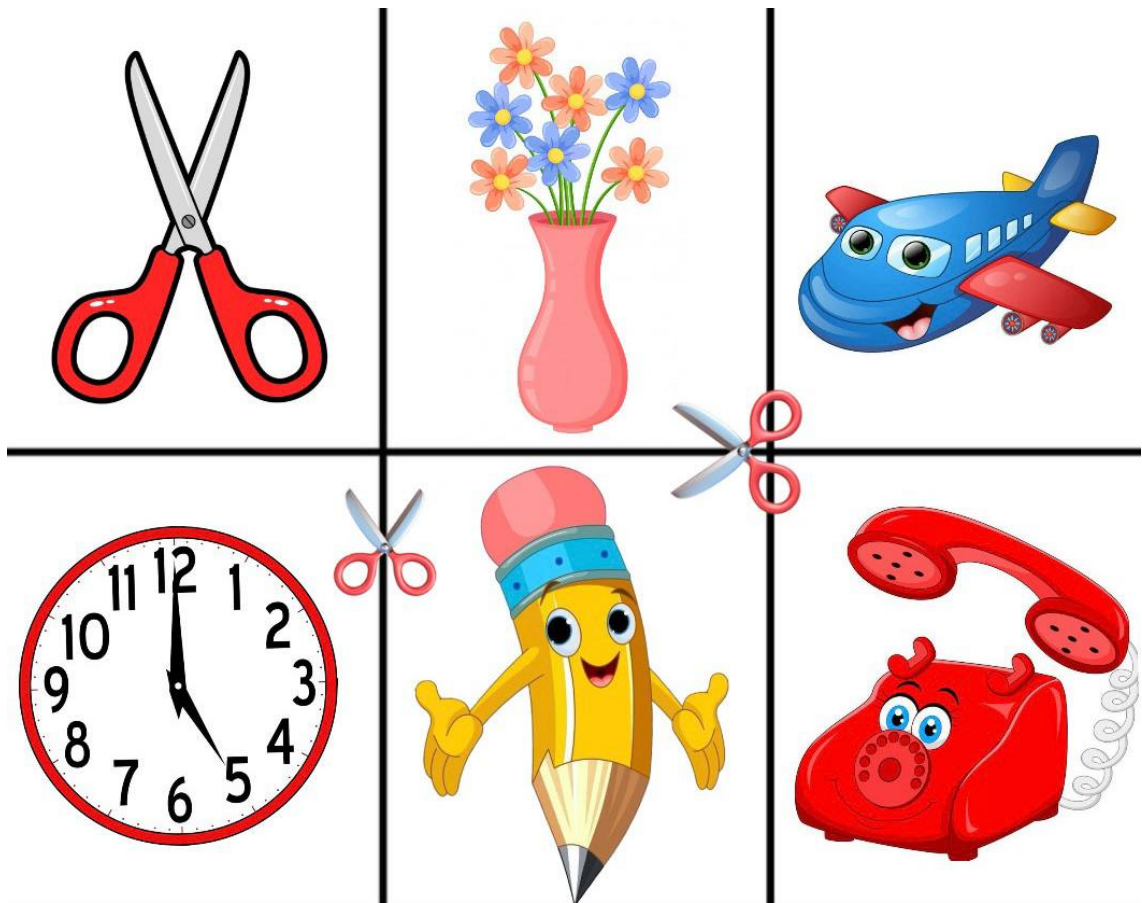
Додаток А

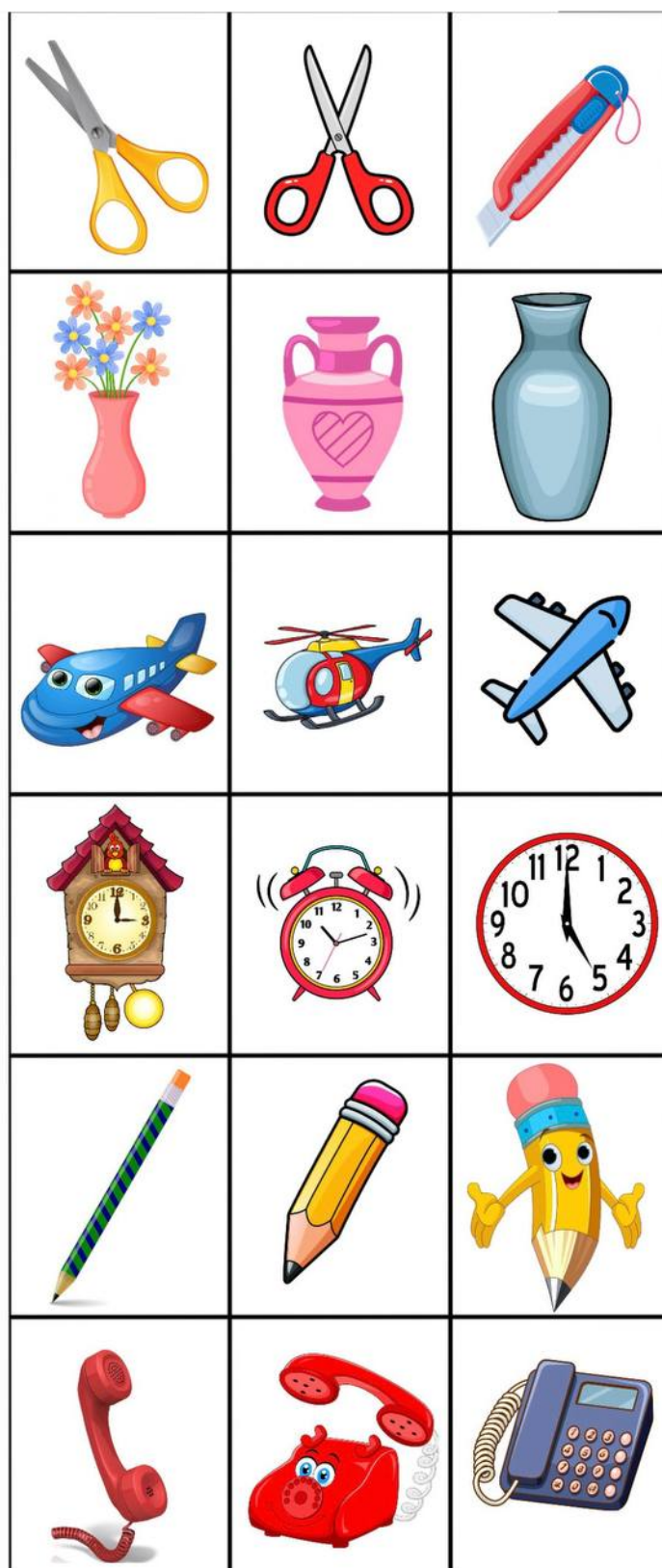
Картки для діагностики зорової пам'яті

Додаток Б

Картки для діагностики образної пам'яті

Карта для діагностики рівня розвитку образної пам'яті

Мнемотабліця «Білочка»

Жовте листячко летить, Під ногами шелестить,

Білочка гриби збирає,

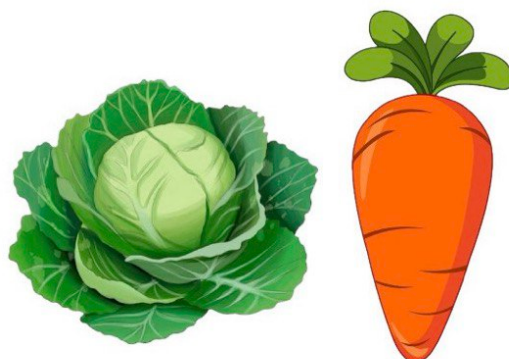

Теплу осінь виглядає!

Мнемотабліця «Зайчик та лисиця»

Сіренький зайчику лісі стрибає, Капусту і моркву собі він шукає.

Немає капусти, немає морквиці,

Бо все це поїларуденька лисиця.

Гра «Кольорова зарядка для мозку»

Мета: розвивати пам'ять та уяву; формувати здатність до створення асоціацій; розвивати міжпівкульні зв'язки головного мозку.

Матеріали: картки різних кольорів.

Хід гри

Вихователь показує дітям картки різного кольору. Називаючи асоціацію з кольором та демонструючи дію до кожної картки.

1. Жовта картка, дія – знак клас рукою.

Асоціація: сонце жовте, класно коли воно нам світить.

2. Зелена картка, дія – верхівка трикутника руками.

Асоціація: зелена ялинка.

3. Червона картка, дія – знак серця руками.

Асоціація: червоне серце.

4. Блакитна картка, дія – руки догори.

Асоціація: блакитне небо, тягнемось до неба.

5. Коричнева картка дія – присіли.

Асоціація: земля, присіли на землю.

Після 5 разів повторень асоціацій та дій. Вихователь показує тільки картки, а діти самостійно мають показати дію. З кожним разом вихователь швидше змінює кольори карток.

Скоромовка «Тигренятко»

Тигренятко з тигром-татом, Тренувалися стрибати.

Мнемотабліца до казкі «Прыгоды Мумі»

